

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Na kuću dopisnika *Pressa* iz Kruševca, Dragana Ilića, 2. maja rano ujutru, bačen je Molotovljev koktel, koji je zapalilo cirađu kojom su bila pokrivena drva u dvorištu. Vatra je ubrzo ugašena, a dve osobe su privedene. Ilić tvrdi da je i njegova kćerka novinar i da se u proteklih godinu dana u tekstovima u nedeljniku „Svedok“ bavila zloupotrebama pojedinih čelnika političkih partija u Kruševcu. Policija je, međutim, saopštila da je ispred kuće Ilića došlo do svađe prolaznika i da je u jednom trenutku Lidija A. (33) iz Kruševca bacila zapaljivo sredstvo prema Aleksandru Đ. (22), koje je „slučajno završilo u dvorištu Ilića“. U saopštenju se dodaje da će protiv Lidije A. biti podneta odgovarajuća prijava. Dnevni list *Press* preneo je da njihov dopisnik sumnja u saopštenje policije.

Dobra vest je da je policija odmah privela lica koja su bacila zapaljivu napravu na kuću novinara. Ono što je, međutim, indikativno, jeste činjenica da je, i pored blagovremene i efikasne reakcije policije, sam novinar na čiju kuću je Molotovljev koktel bačen, izrazio sumnje u opis događaja predstavljen od policije. „U saopštenju za javnost naveli su da je to bio obračun prolaznika, koji su se gađali Molotovljevom koktelom i da je zapaljiva naprava slučajno završila pod prozorom moje kuće. Kao da je uobičajeno da ljudi svakodnevno sa sobom nose Molotovljeve koktele i međusobno se gađaju,“ rekao je Ilić. O tome šta se zaista dogodilo, svoju reč daće sud. Izvesno je da je veliki broj nerazjašnjenih napada na novinare, posle kojih se istina nikada nije saznala, a odgovorni nikada nisu izvedeni pred lice pravde, kreirao nepoverenje i u policiju, i u pravosuđe. U situaciji kada godinama nema odgovora na pitanje ko je ubio Dadu Vujasinović, Slavka Ćuruviju, Milana Pantića, ili aktivirao bombu na prozoru spavaće sobe Dejana Anastasijevića, sumnja u policijsku verziju događaja, čak i u situaciji u kojoj je ova pokazala zavidnu efikasnost, teško da može da iznenadi.

1.2. Po drugi put u poslednje dve nedelje, oštećena je emisiona tehnika Radio Pančeva, na Milića brdu, iznad beogradskog naselja Višnjica. Do oštećenja je došlo u ponedeljak, 3. maja. Na istoj lokaciji, nalaze se predajnici i antene više korisnika, među kojima i MUP-a Srbije, a isečeni su i odneti jedino kablovi Radio Pančeva. Tatjana Jelesić, direktorka, kaže da je obavljen razgovor sa dežurnim inspektorima Policijske uprave Beograda, kao i da će nastojati

da sa ostalim korisnicima antenskog stuba na Milića brdu pronađe mogućnost da se tamo uvede danonoćno dežurstvo ili video nadzor.

Oštećenje emisione opreme radio stanica, nedvosmisleno predstavlja akt kojim se ograničava sloboda javnog informisanja. Sprečavanje emitovanja programa je i krivično delo predviđeno članom 149. Krivičnog zakonika, za koje je zaprećena novčana kazna ili kazna zatvora do godinu dana. U praksi, iako su slučajevi oštećenja emisione opreme, sečenja ili kidanja kablova i lomljenja antena na predajničkim lokacijama bili česti, počinioci su izuzetno retko otkrivani. Po informacijama kojima raspolažu autori ovog izveštaja, u samo jednom slučaju došlo je do pravnosnažnog presuđenja. Naime, izvesni Perica Dimitrijević iz Nove Varoši osuđen je na 3 meseca zatvora, uslovno na godinu dana, zbog lomljenja antene i sečenja kabla na predajniku Televizije B92 na brdu Cvjetnjak kod Nove Varoši. Prvostepenu presudu doneo je tadašnji Opštinski sud u Novoj Varoši 2006. godine, a potvrdio je postupajući po žalbi i tadašnji Okružni sud u Užicu 2007. godine. Interesantno je da je u tom slučaju delo bilo kvalifikovano kao uništenje i oštećenje javnih uređaja, za koje je zaprećena kazna zatvora od tri meseca do pet godina. Dimitrijević je na kraju osuđen uslovno.

1.3. Dnevni list *24 sata* preneo je da su, 13. maja, zatvorska straža i pripadnici obezbeđenja u Palati pravde u Beogradu fizički napali i tukli po glavi fotoreportera lista *Alo*, Masanorija Jošidu, dok je fotografisao privođenje Velibora Dunjića, vođe jedne od navijačkih grupa Crvene zvezde, osumnjičenog za pokušaj ubistva. Stražari su, kako je list preneo, Jošidi silom oduzeli i memorijsku karticu iz aparata, a sudija Slađana Marković naredila je da se izbrišu svi raniji snimci, iako je Jošida dan ranije od predsednika Višeg suda Dragoljuba Albijanića dobio redovnu akreditaciju i dozvolu za fotografisanje u zgradi suda.

Shodno sudskom poslovniku, fotografisanje u zgradi suda može se obaviti samo uz prethodno pribavljeno pisano odobrenje predsednika tog suda. Po navodima iz medija, fotoreporter je imao takvu dozvolu. Međutim, shodno odredbama Zakona o javnom informisanju, fotografski zapis lika ne može se objaviti bez pristanka lica čiji lik sadrži, ako se pri objavljivanju može zaključiti koje je to lice. U konkretnom slučaju, Velibor Dunjić imao je pravo da se protivi objavljivanju svoje fotografije, bez obzira na postojanje dozvole za snimanje u zgradi suda. Ono što međutim nije jasno, jeste po kom osnovu je Jošidi oduzeta memorijska kartica iz aparata i brisani drugi snimci na njoj. Takođe, fizički napad na fotoreportera nesumnjivo predstavlja fizički pritisak na osoblje javnog glasila, podesan da omete u obavljanju posla, te kao takav i povredu slobode javnog informisanja.

1.4. Vođa navijača *Partizana*, Miloš Radisavljević Kimi, uhapšen je 21. maja zbog sumnje da je izvršio krivično delo ugrožavanja sigurnosti novinarku B92 Brankicu Stanković. Policija je saopštila da je Radisavljević lišen slobode nakon konsultacija sa Prvim osnovnim javnim tužilaštvom u Beogradu, a zbog postojanja osnovane sumnje da je 16. decembra 2009. godine izvršio krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz člana 138. stav 3. Radisavljević je 8. maja viđen na fudbalskoj utakmici između *Partizana* i *Crvene zvezde*, koja se igrala na stadionu *Partizana*. Direktor policije, Milorad Veljović, tada je rekao da je i policija videla Radisavljevića na stadionu, ali da nije imala osnov da ga hapsi, zbog, kako je objasnio, pravnog vakuuma. Veljović je sada za B92 izjavio da je odluka o hapšenju doneta posle sastanka sa republičkim tužiocem Miljkom Radisavljevićem, na kojem je dogovoren novi vid borbe protiv nasilja na stadionima.

Ono što je čitavu ovu stvar stavilo u fokus javnosti, jeste činjenica da Radisavljević, i pored toga što je protiv njega bila raspisana poternica, nije uhapšen 8. maja, kada je viđen na fudbalskoj utakmici i kada su ga televizijske kamere zabeležile kako prolazi atletskom stazom, na nekoliko metara od policajaca koji ne reaguju. Direktor policije tada je činjenicu da Radisavljević nije uhapšen doveo u vezu sa odbacivanjem optužnice protiv šest drugih lica za krivično delo ugrožavanja sigurnosti, a povodom istog incidenta. Ono što je međutim ostalo nesporno, jeste da je poternica za Radisavljevićem bila raspisana i 8. maja, kada je slobodno šetao pored policije, te da je nepostupanje policije u tom slučaju dovelo u pitanje ocenu spremnosti da ozbiljno postupa u odnosu na lica koja su osumnjičena za ugrožavanje sigurnosti novinara.

2. Sudski postupci

2.1. Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu uložilo je žalbu Apelacionom sudu protiv rešenja kojim je odbačena optužnica protiv šestorice navijača *Partizana* koji su pretili novinarki Brankici Stanković „zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, zbog povrede Krivičnog zakona i zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja”. Tužilaštvo u žalbi, navodi da je izreka rešenja nerazumljiva i protivrečna.

O samom rešenju kojim je odbačena optužnica protiv šestorice navijača *Partizana* koji su pretili novinarki Brankici Stanković, više reči bilo je u našem izveštaju za april. Tužilaštvo je još tada najavilo ulaganje žalbe, a mediji su preneli da je Ministarstvo pravde podnelo inicijativu, koju je podržalo Ministarstvo omladine i sporta, da Visoki savet sudstva preispita rad sudskog veća koje je donelo konkretnu odluku. Najava podnošenja inicijative, ocenjena je

od različitih izvora i kao pritisak izvršne vlasti na Apelacioni sud koji treba da odlučuje o žalbi.

2.2. Rukovodioci RTS-a podneće krivičnu prijavu protiv predsednika Upravnog odbora Udruženja televizijskih eksperata (UTE) Aleksandra Vlajkovića i članova tog udruženja „zbog nanošenja štete poslovnom ugledu RTS-a i njegovom menadžmentu“. „Zbog ponovljenih falsifikata o poslovanju RTS-a, čime se nanosi šteta poslovnom ugledu kompanije, lažnih izjava o programu, radu menadžmenta i Upravnog odbora, neovlašćenog pribavljanja i objavljivanja službene dokumentacije, grubih neistina, kleveta i podnošenja krivične prijave sa lažnim tvrdnjama, sedmoro direktora i urednika RTS-a podnosi nadležnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv Vlajkovića i pridruženih lica iz tzv. Udruženja televizijskih eksperata,“ navodi se u saopštenju koje je medijima upućeno iz kabineta direktora RTS-a. Potpisnici saopštenja su Nebojša Nedeljković, Branka Ružić-Hinić, Vladan Črkić, Stanislav Veljković, Sandra Šuša, Nenad LJ. Stefanović i generalni direktor RTS-a Aleksandar Tijanić. Strukovna organizacija UTE ocenila je 19. maja da krivična prijava koju su protiv predstavnika tog udruženja podneli rukovodioci Radio-televizije Srbije može da pomogne da se utvrdi prava istina o stanju u toj medijskoj kući. UTE se 31. maja obratio Programskom odboru RTS-a protestujući zbog zloupotrebe programa zarad odbrane ličnih interesa i neosnovanog napada na one koji argumentovano ukazuju na nepravilnosti u radu Javnog servisa. Istovremeno, UTE je predsednici Narodne skupštine Slavici Đukić-Dejanović, dostavio svoju Studiju o stanju u RDU RTS. Ista studija je ranije bila dostavljena Odboru za kulturu i informisanje Narodne skupštine, ali Odbor o njoj nije raspravljao. UTE tvrdi da je stanje u RTS-u krajnje zabrinjavajuće, da RTS ne ostvaruje osnovne funkcije javnog servisa, da se saradnja sa nezavisnim produkcijama odvija krajnje netransparentno, da postoje zloupotrebe u vođenju kadrovske politike i politike nagrađivanja, zloupotrebe u sprovođenju socijalnog programa, da se drastično krši Zakon o oglašavanju.

Ne ulazeći u pitanje osnovanosti bilo koje od međusobno razmenjenih krivičnih prijava aktuelnog rukovodstva RTS-a i članova strukovne organizacije koje okuplja neke od bivših urednika ove kuće, autori ovog izveštaja samo sa žaljenjem mogu da konstatuju da pomeranje fokusa rasprave o funkcionisanju javnog servisa i meri u kojoj on ostvaruje svoju ulogu u krivičnopravnu sferu, samo po sebi teško može da doprinese i unapređenju javnog servisa i kvalitetu usluge koji građani od njega imaju. Podnete prijave mogle bi zapravo za posledicu da imaju prekid bilo kakve argumentovane javne debate o ostvarivanju funkcije javnog servisa u Srbiji i konzerviranje zatečenog stanja, kojim teško da bilo ko može da bude zadovoljan.

2.3. Pred Osnovnim sudom u Loznici, 26. maja odloženo je suđenje protiv bivšeg policajca Lj. T. koji se tereti da je 12. septembra 2005. godine naneo teške telesne povrede dopisniku *Večernjih novosti*, Vladimiru Mitriću. Na sudski poziv nije se odazvao niko od pozvanih svedoka, zbog čega je naredni pretres zakazan za 30. jun. Nino Brajović, generalni sekretar Udruženja novinara Srbije, izjavio je da je, umesto batinaša, odavno kažnjen sam Mitrić, jer živi pod uslovima neprestanog policijskog obezbeđenja.

Podsetimo, Vladimir Mitrić, još 2005. godine, zadobio je u napadu prelom leve ruke i dvadesetak kontuzija po glavi i telu. U toku je postupak protiv lica koje je okrivljeno da je izvršilac napada, ali njegovi nalogodavci nikada nisu otkriveni. Umesto toga, Mitrića policija obezbeđuje već duže od tri godine. Ranija prvostepena presuda je ukinuta, a postupak je vraćen na početak. Sada se i taj novi početak, odlaže zbog nedolaska pozvanih svedoka. Razloge neodazivanja svedoka, kao ni mere koje je sud naložio ne bi li obezbedio njihovo prisustvo na narednom ročištu zakazanom za 30. jun, mediji nisu preneli. Ono što je, međutim, nesporno, je da ovakvi slučajevi realno predstavljaju faktor dodatnog ugrožavanja položaja novinara i rastuće autocenzure u medijima.